

שפה משלבת בתעסוקת עובדים עם מוגבלות

מאת אלון פל

סמנכ"ל המוסד לבטיחות ולגיהות

המוסד לבטיחות ולגיהות מסייע ביעוץ ובהדרכה, בין השאר, במקומות עבודה המעסיקים עובדים עם מוגבלות, וזאת ללא עלות למעסיק.

במקום עבודה שבו מועסקים עובדים עם מוגבלות, יש לשלב את מאפייני המוגבלות של העובדים בתהליך ניהול הסיכונים. ניהול סיכונים מוגדר בתקנות ארגון הפיקוח על העבודה (תוכנית לניהול הבטיחות), התשע"ג-2013, כ"תהליך רב-שלבי מובנה ושיטתי לזיהוי, להערכה ולבקרת סיכונים, במטרה לבטלם או לצמצמם לכדי סיכונים קבילים". אין דומה סיכון קביל לעובד ללא מוגבלות, לסיכון קביל לעובד עם מוגבלות. על מכין התוכנית לניהול הבטיחות במקום העבודה והמעסיק המאשר את התוכנית להבחין בשוני ולבצע את ההתאמות כנדרש לעובדים המוגבלים ולעובדים שאינם מוגבלים.

שפת הבטיחות

שפת הבטיחות והבריאות בעבודה מוכרת בעיקר לעוסקים בתחום. עם זאת, כשמדובר בתעסוקת עובדים עם מוגבלות, מושגים טריוויאליים מקבלים משמעות ייחודית. יש לתת את הדעת על תרגום המושגים הללו וכיצד הם מתפרשים על ידי העובדים עם המוגבלות וכן על ידי המעסיקים האחראים ליישום סביבת עבודה בטוחה ובריאה במקומות עבודה המשלבים עובדים עם מוגבלות, ובמרכזי עבודה שיקומיים. זאת, כדי ליצור שפה משותפת-משלבת, ולצורך טיוב הכלים לשילוב עובדים עם מוגבלות במקום עבודתם.

"בטיחות מוחלטת" לא ניתנת להשגה, אלא אם כן לא עובדים, מה שכמובן אינו מתקבל על הדעת.

הדרכת עובדים

המעסיק אחראי לבטיחות עובדיו במפעל. העובד אחראי לבטיחותו האישית.

נשאלת השאלה: **האם העובד עם המוגבלות יכול לדאוג בעצמו לבטיחותו האישית?**

כשמתרחשת תאונה, אחד המודלים לבירור נסיבותיה הוא **מודל ה-5M**, שבו נבדקים המרכיבים הבאים: המכונה (MACHINE), הסביבה (MEDIA), המשימה (MISSION), הניהול (MANAGEMENT) והגורם האנושי (MAN).

מעצם העובדה שמועסקים במקום עובדים עם מוגבלות, כל חמשת המרכיבים מקבלים משנה תוקף באשר למידת ההשקעה הנדרשת לשמירה על

רמת הבטיחות במקום העבודה נקבעת על ידי ההנהלה, ויש להבחין בתוכה בין שני מושגים: **רף בטיחות וסף בטיחות**. **סף הבטיחות** הוא כובד האחריות המוטלת על המעסיק, על פי לשון החוק, ולהנהלה אין גמישות בעניין זה.

רף הבטיחות הוא מידת ההשקעה שהמעסיק מחליט להשקיע בקידום הבטיחות והבריאות התעסוקתית במפעל - בעלי תפקידים בבטיחות, מיגון מכונות, כלי עבודה תקינים, פתרונות טכנולוגיים, ארגונומיה, ציוד מיגון אישי, הדרכות, הסמכות ועוד.

במקביל, נדרש להכיר את כלל גורמי הסיכון במפעל ולנקוט בגישה פרואקטיבית, כדי למזער אותם. פעילות זו תלויה אף היא, כאמור, במידת ההשקעה.

בטיחותם ובריאותם של העובדים. על פי תקנות ארגון הפיקוח על העבודה, על המעסיק לקיים הדרכה לפחות אחת לשנה ולוודא שהעובד הבין ומיישם את ההוראות שקיבל. כאשר מדובר בעובדים עם מוגבלות, יש לוודא כי תפיסות ושיטות ההדרכה במקום העבודה מותאמות להם, וכי אכן הובנו כהלכה, תוך ביצוע חניכה, בקרה ומעקב אחר יישום תוכני ההדרכה.

חובות העובד

על פי פקודת הבטיחות (פרק ז' סימן ד') חובות העובד הן כדלקמן:

• **עובד לא יעשה במזיד ובלי סיבה סבירה דבר העלול לסכן את עצמו או את זולתו.**

• **עובד לא יפגע ולא ישתמש לרעה במזיד בכל אמצעי, התקן, נוחות או דבר אחר שסופקו לו או הותקנו לפי פקודה זו להבטחת בריאותם, בטיחותם או רווחתם של העובדים.**

• **סופק או הותקן לשימוש של עובד, לפי פקודה זו, אמצעי או התקן להבטחת בריאותו או בטיחותו, חובה עליו להשתמש בהם.**

עובד עם מוגבלות עלול לגרום, שלא במזיד, נזק לעצמו ולסביבה. אי לכך, יש לוודא כי ידועות למעסיקו ולמנהלו הישיר ההשלכות של מוגבלותו, ובהתאם לכך יש להדריכו באופן כזה שלא יהווה סיכון בעצמו.

החוליה הבאה בשרשרת היא הגורם ההנדסי, בכל הקשור לבטיחות ולבריאות תעסוקתית.

הלכות שונות שנקבעו על ידי בית המשפט, העוסקות בגידור מכוונות, מתייחסות למאפייני העובדים, ומדובר בכל סוגי העובדים. לפיכך, כאשר מדובר על עובדים עם מוגבלות, על המעסיק להתמודד עם אתגר משמעותי בשמירה על בטיחותם ובריאותם של כל העובדים, כולל אלו עם המוגבלות, על כל המורכבות המשתמעת מכך.

בהנחה שהגורם ההנדסי "שומר על העובד מפני עצמו", ראוי לבדוק מה הציפיות מהמעסיק ומהעובד באשר לשילובו של גורם זה בתהליכי העבודה השונים במפעל:

מה לעשות?

למד את שיטות העבודה ואת המשימות;

שלב בתהליך מומחים: אלו המתמחים בפעילות של אנשים עם מוגבלויות, יחד עם מומחי בטיחות; זהה את הסיכונים, הערך אותם וצמצמם למינימום הקביל, תוך הדדיות עם העובד, החשובה לצורך יישום המשימה ולצורך מניעת תאונות ומחלות מקצוע.

איך לעשות?

ספק לעובדים מכוונות, כלים וציוד עם מנגנוני עצירת אנרגיה, או מיגון מתאים בינם לבין המכונה.

הדריך את העובדים בהתאם לסיכונים, כולל על שינויים בתהליכים או בחומרים.

קו ההגנה האחרון הוא ציוד מגן אישי, שיסופק לעובדים, כולל הדרכה על השימוש בו ובתחזוקה נאותה.

התאם את שיטות ההדרכה לעובדים עם מוגבלות לפי מוגבלותם.

מי עושה?

על פי חוק ארגון הפיקוח על העבודה, עובד מיומן יכול להדריך עובדים על הסיכונים במקום העבודה, כמו כן, יכולים לבצע זאת גם נאמני בטיחות וחברים בוועדות הבטיחות, וממוני הבטיחות. כל אלו נמנים עם מערך הבטיחות הפנים-מפעלי. על המעסיק לוודא כי ההדרכות הניתנות לעובדים עם מוגבלות מבוצעות על ידי בעלי תפקידים עם מסוגלות להדריך עובדים אלו. בנוסף, במסגרת גופי הבטיחות החוץ-מפעליים, המוסד לבטיחות ולגיהות, באמצעות מדריכיו, מבצע הדרכות במקומות העבודה גם לעובדים עם מוגבלות.

בימים אלו שוקדים מומחי המוס"ל על פיתוח קורס נאמני בטיחות למקומות עבודה המעסיקים עובדים עם מוגבלות. הקורס הראשון מתוכנן להתקיים בתחילת שנת 2018.

חלקיה של פקודת הבטיחות בעבודה מתייחסים, כאמור, לבטיחות, לבריאות ולרווחת העובדים. כאשר מדובר בבטיחות בעבודה עם מכונה, בדרכי הגישה והמעבר, במדרגות וסולמות, באמצעי מילוט בעת דלקה, באוויר ותאורה, בצפיפות במקום העבודה ובנוחיות העובדים ועזרה ראשונה - כל אלו אינם טריוויאליים במקומות שבהם מועסקים עובדים עם מוגבלות.

על פי תקנות ארגון הפיקוח על העבודה,

העוסקים בבטיחות נחלקים לגורמים **פנים-מפעליים** ולגורמים **חוץ מפעליים**.

הגורם הפנים-מפעלי מתייחס בעיקר למספר העובדים, או על פי הנחיה מפורשת ממפקח עבודה. הללו כוללים נאמנים, ועדות בטיחות (במפעל שמעסיק 25 עובדים לפחות) וממונה בטיחות (במפעל שמעסיק 50 עובדים לפחות). כך גם לגבי החובה להכנת תוכנית לניהול בטיחות וההרשאה למכני תוכנית כזו.

הרכבן של ועדות הבטיחות הוא פריטי - נציגות שווה להנהלה ולעובדים.

תרומתן של הוועדות הוא ביצירת שיתוף פעולה בין ההנהלה לעובדים וגיבוש אקלים בטיחות. ועדת הבטיחות היא, כאמור, גורם פנים-מפעלי, שמתפקידו לסייע למעסיק.

במקומות העבודה שבהם מועסקים עובדים עם מוגבלות, מומלץ לשלב בוועדות הבטיחות עובדים עם מוגבלות או מנהלים ישירים של עובדים אלו, להבנת הצורך ביצירת סביבת עבודה בטוחה ובריאה.

"אקלים בטיחות" מייצג הישג של ניהול בטיחות על ידי ההנהלה והתנהגות העובדים.

מעורבות ההנהלה בתחום הבטיחות היא גורם מרכזי בהשפעה על רמת הבטיחות במפעל, כמו גם תפיסת העובדים את הבטיחות במפעל, ההסכמות ושיתוף הפעולה בין העובדים וההנהלה לגבי חשיבות הבטיחות והבריאות התעסוקתית.

אקלים בטיחות נובע מידע בטיחותי. ידע זה תורם למוטיבציה ולהתנהגות בטיחותית.

"תוכנית לניהול בטיחות"

מהות התוכנית לניהול הבטיחות היא פעילות פרואקטיבית לצמצום הסיכונים ולמניעת תאונות עבודה ומחלות מקצוע. חובת ביצועה חלה על מקום עבודה שמוזכר בתקנה (תקנות ארגון הפיקוח על העבודה-תוכנית לניהול הבטיחות, התשע"ג-2013), המעסיק מעל 50 עובדים. אישור התוכנית הוא באחריות המחזיק (המעסיק) במקום העבודה.

ליבת התוכנית היא **סקר סיכונים**.

ניתוח סיכונים - זיהוי גורמי סיכון, הערכת הסיכונים וקביעת אמצעי בקרה להפחתתם. ■